

KÜLÖNFÉLÉK.

Régi magyar ének.

A XVII. században az irodalom erejét főképen a theologia foglalta le a maga számára, a minnek az lett a következménye, hogy az irodalom más ágában többé-kevésbé hanyatlás állott be. Talán a költészet szenvedett legtöbbet. A krónikások énekei egyszerre megszűnnek, a vándor dalnokok előtt a főúri kastélyok ajtajai bezáródnak, az emberek már nem törődnek ilyes dolgokkal, szóval a költészet nem képezett többé lelki szükségét. Ennek tudható azután be, hogy a mit e téren mégis produkáltak, azok sem terjedtek szélesebb körben, sajtó alá sem kerültek és jobbra csak napjainkban jutottak s jutnak napvilágra.

Az alábbi ének is ezen időből való.

1549-ben nyomtatott könyvecskének a belső oldal-lapjaira van írva. Ugy a tartalma, mint az ugyanazon kéztől származott egyéb jegyzetek¹ határozottan azt bizonyítják, hogy ez éneket Bethlen Gábor valamelyik híve írta s benne annak elhunytát siratja. Semmi nyom nem árulja el a szerzőt, Valentinus Frank² valószínűleg csak másoló. Ekkortájt nagy verselő volt Bojti Veres Gáspár, a ki Bethlen Gábor költségén tanult ki Heidelbergben s később a fejedelem titkárává lett s a kinek Panegyrisa (B. G.-ről) sok hasonló vonást mutat; munkái nagy része elveszett s így lehetséges, hogy ez az ének tőle származik.

Az ének különben nem pusztá szóvirágokból van összeszöve, hanem a valóságnak megfelelőleg igyekszik bemutatni a kiváló fejedelemet. Megdöbbenéssel mondja, hogy az ő kimúltával a magyarnak nincs többé kiben bizakodnia, reménykednie. A második strófában az

¹ Pl.: Sum ex libris Simonis V. Stoltzvariensis. Emptus den. 28. 1631.

² U. a. kézírás.

a szorongó félelem jut kifejezésre a melyel a kétes jövő elé tekint az elárvult magyarság. Vonatkozással van azon időkre is, a mikor a hazafiaknak Erdélyből ki kellett bujdosniok. Valamennyien Bethlen Gábor körül csoportosultak s valóban ő volt ekkor azoknak a „homija“. Mint fejedelem babért és hatalmat szerzett a nemzetnek. Szerette a tudományokat, itthon iskolákat állított s még a külföldön is pártolta a tanuló magyar ifjakat. Páratlanúl türelmes, de azért hitében buzgó, mindenben mértéket tartó volt. Külsőleg is szép ember s a mellett, hogy fölötte bőkezű volt, az akkori időkhöz képest mégis óriási vagyont hagyott hátra. Azért találóan mondja az ének :

„Absolon szépséget
Dariust sok kencel
Folul haladhatoja.

Igy sorolja fel az ének Bethlen Gábor érdemeit, a kinek hírét, nevét s kegyességét a magyar soha sem feledi el.

A címe „Nota kerek Egen jaro“ azt jelenti, hogy a „Kerek égen járó“ dallamára éneklendő.

Az eredeti írást híven megtartva közöljük :

Nota kerek Egen Jaro.

I, Nemzettunk ¹ uiraga,	Ugy bízunk vala ennek,
Eletunk Uilaga	De mar hatalmaban
Orszagunk[na]k ² tukore	Es eros markaban
Im meli keduunk ellen	Marattunk az Istennek,
Solittia az I[ste]n	
Ki elottunk most teste	III, Elmenkben Viselluk
Jaÿ Immar mü nekunk	Nevit emlegessuk,
Mert nincen mellettunk	Kegÿes fejedelmunknek
Kinek esedeznÿe,	Mert volt aruak attia,
	Budosoknak honnya
2-do Elesok Czyllaga,	Remene mindeneknek
Nagy Erös kovara	Segennek Istopja
Az magyar nemzetnek,	Foglok uidamsaga,
Kiben mint kő falban	Semek fene Ezek[ne]k
Nagy eros bastiaban	

¹ Az „s-, ss-, sz-, z-, zz“-t csaknem mindig ugyanazon jellel írja.

² Rövidítés.

4, Ige fogyottak[na]k
 Nagy karvallottak[na]k
 Elő gyamólittoja,
 Az szegeny kosseghnek
 Rabotas nepeknek,
 Keges uidadmittoja.
 Az ecclesiaknak,
 Egyházý szólgaknak
 Eggetlen egy dáýkaja

V, Rongyos Scholaink[na]k
 Tanolo Iffiaknak
 Kegyelmes patronussa
 Az keges életnek
 Fegyhetetlenseghnek
 Igenes abrazattýa
 Mertekletesseghnek
 Okos Czenesseghenek
 Eleven peldazattýa,

6, Keresztúselesnek
 Tuvis szenuedesnek,
 Mozdulhatatlan tagya,
 Absolont szepseghel
 Dariust sok kencel,
 Folul haladhatója
 Ez uala szepsegunk
 Ez minden ekessegunk
 Ki mar halalnak fia.

7, Migh fen al ez uilag,
 s, Nemzetunkben egy agh,
 Megh marad mü Utannunk
 Elmenkben uiselluk
 Neuit emlegessuk,
 Legi(en) aldasban nallunk

Hirriol neverol
 Gondúselesiról,
 Mi el ne feletkezzunk,

VIII, Jáý Jáý elvetetek
 Jáý elragadtatek
 Hertelenseghel tollunk
 Halhatatlansagunk
 Megh ualluk arvasagunk (?)
 Ezt haza (?) Jáý minekunk,
 Ilý nagyý draga kenCiunk
 Halua szíuunk (szentünk ?)
 [lelkunk,
 Im hol fekszik Elóttunk,

IX, Hogy ez kuz (küs ?) sze-
 [lepbem (*igy!*)
 Testeuel egitemben,
 Enný nagy sok uirtussa
 El ne temettesek
 Foldben ne tetessek
 Foldnek minden lakasa
 Bodogh hirit nevit
 Im emlekezetit
 Minden ember tudhassa,

X, Te iutalom ado,
 Tollunk imadando,
 Szent haromsagh egy I[ste]n
 Enný Jovoltaiert
 Keresztený hittiert
 Mellel uiragzot itten,
 Lelkeben testeben
 Az orok életben,
 Uegh nelkul nugosson ;
 Amen

Finis huius.

A könyv (16-r.), a melyben ezen verset találtam, három különbözö évből származó munkát tartalmaz.

I, Compendium Arithmeticae Artis . . . etc. per Joannem Scheubelium. Basiliae, anno, 1549.

II. Arithmeticae Practicae Methodus Facilis per Gemmam Frisium Medicum ac Mathematicum. Witebergae, anno 1550.

III. Isagoge Arithmetices Collecta Et Edita per Joachimum Ammonium Nissensem.

Cum praefatione Philippi Melanthon. Impressum Witembergae, Per Vitum Creutzer.

A széleken s a tiszta lapokon számos egykorú s későbbi feljegyzés van magyarul, latinúl s németül (szász dialectus) egyaránt. Pl.:

(Ugyanazon kézírással, mint a vers) E[m]ptus liber, 35. Sem felleb mert nem Ugy adgyak az mint te keuanod Mert nem patkó szegeli uettem vala hanem szep ezust penzt attam vala Erette Harmincz Eötöt valogatna ualot, nem valamy Rezest.

Most vale azert szerelmes barátom legy Jo egressig[h]ben . . . . vale finis

(Más írás:)

Mert en saz pizen vötem eg germektöl Az kit lazzinak hinak az iscolaban. stb.

A könyv puha fehér bőrbe van kötve. A kötés, a mely 1551-ből való, igen szép kivitel, noha az idő vasfoga már meglátszik rajta. A külső lapok különböző metszetekkel, címerekkel s a XVI. sz. első felében szereplő nevezetesebb férfiak arcképeivel vannak díszítve (valami 26 db).

Dr. Gombos Albin.

Adatok a marosvásárhelyi szabó czéhpoharakhoz.

A múlt év nyarán Marosvásárhelyt a szabó ipartársulat XVII—XVIII. századbeli számadáskönyveiből másolatokat és kivonatokat készítve a többek között azokra a czéhpoharakra is adatokat találtunk, a melyeket 1899-ben Szádeczky Lajos dr. az Erd. Múz. régiségtárának megszerzett.¹ A régi szabó czéh megmaradt ingóságai között ezek voltak a legbecsesebbek s az a négy apró régiség,² melyet a szabó társulat még tart, minden

¹ Szádeczky: A m.-vásárhelyi szabó czéhpoharak. Erd. Múz. 1899. 395—99.

² Legújabb keletű a négy között egy hajtott pengéjű, ezüstözött csont nyelvű kés. Nincs róla feljegyzés, hogy mikor került, ha csak nem azonos azzal az „ezüst nyelvű késsel”, a melyet a czéhmester tételek könyve 1802. márczius 16-án vesz először és utoljára leltárba. (A 191. oldalon.) A másik egy bélyegző vas. T alakja van, melynek keresztszára Sz. Cz. betűk s köztük a szabó-jelvény — az olló — látható. Már a czéh első leltárában előfordúl, s bár a leltárízüet eleje elveszett és nem maradt feljegyzett adatunk arról, hogy az az